

Mersin Soda Sanayii Türkiye'nin tek soda üretim merkezi. İşveren ve 857 soda işçisi arasında yaklaşık bir yıldır devam eden mücadele geçtiğimiz günlerde Toplu Sözleşme'nin imzalanması ile yeni bir aşamaya ulaştı. İşverenle toplu sözleşme görüşmelerini yürüten Petkim-İş Sendikası, açıklamalarında soda grevinin "zafer"le sonuçlandığını ileri sürdüler. Grev nedenleri, grevde geçen süre içinde gelişen olaylar, Türkiye'nin soda gereksinimi, dışarıya gibi konular tekrar anımsandığında, bunun ne tür bir "zafer" olduğu görülmektedir.

1975 yıl Haziran ayında üretime geçen Mersin Soda Fabrikası, yılda 165 bin ton bax soda üretebilecek kapasitededir. Sermayesi 310 milyon lira olan bu kuruluşta Türkiye İş Bankası'nın yüzde 40, Türkiye Şişe ve Cam Fabrikaları A.Ş.'nin yüzde 39, Sümerbank'ın yüzde 18, Anadolu Sigorta A.Ş.'nin yüzde 1, Paşabahçe Ticaret A.Ş.'nin yüzde 1 ve Özel Şahısların yüzde 1 oranında hissesi bulunmaktadır. Türkiye Şişe Cam Fabrikaları A.Ş.'nin sermayesinin yüzde 80'i ise Türkiye İş Bankası'na aittir.

Soda Sanayii A.Ş.'nin mevcut kapasitesi Türkiye'deki soda gereksinimini karşılayacak düzeydedir. Soda ağırlıklı olarak cam sanayinde yurt içinde sodanın yüzde 65'i cam sanayinde kullanılmakta, geriye kalan yüzde 35'i ise sabun ve deterjan, kağıt ve çeşitli kimyasal maddelerin üretiminde kullanılmaktadır. Sodanın ağırlıklı olarak cam sanayinde kullanılması, Soda Fabrikası'nın salt Türkiye Şişe ve Cam Fabrikaları'na girdi sağlamak amacıyla kurulduğu izlenimini vermektedir ilk anda. Ancak, neden yalnızca bu değildir. Kuruluşu sırasında orta vadeli iç kredi alan Soda Sanayii A.Ş. 1975 yılından başlamak kaydıyla, her yıl 1 milyon dolarlık dışarıya tahhüdünde bulunmuştur.

Diğer bir deyişle, üretimi ancak yurtiçi tüketimi karşılayabilecek düzeyde olan bu kuruluş, üretiminin büyük bir bölümünü yurtdışına atacak, bunu yaptığı için de ödüllendirilerek, "ihracatta vergi ladesi" alacaktır. Ayrıca, uluslararası piyasalarda rekabet edilebilirlik amacıyla, dışarıya tahhüdünün çok altındaki fiyatlar üzerinden yapılmaktadır. 1977 yılının ilk yarısına dek yurt içinde tonu 4.100 liradan satılan ağır soda, yurt dışına 1100 liradan satılmış, buna karşılık tonu 2.100 liradan ithal edilmiştir. İşverenin ithal yoluyla 1976'da sağladığı kazanç 10,5 milyon liradır. 1977 yılı ortalarında koran ithal yasağı grevin başlamasıyla 1978 yılında yeniden kaldırılmıştır. 1978'de ise Mersin'de üretilen sodanın tonu yurtiçinde 6 bin - 7 bin liraya yükselmiş, Bulgaristan'dan ise tonu 1.500 liradan dışarıya yapılmıştır.

Mersin Soda Fabrikası'nda olayların yoğunlaştığı bu dönemde, işveren Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'nda yeni yatırımlar ve bu yatırımların teşviklendirilmesi işiyle de uğraşmaktadır.

Soda Sanayii 29 Ocak ve 21 Şubat 1979 tarihlerinde verilen teyvit belgelerinde yüzde 30 yatırım indirimi, yüzde 100 gümrük bağışıklığı ve faiz farkı ödemesi kolaylıkları sağlanmış, ayrıca yatırımlar vergi resim ve harçtan da bağışık tutulmuştur. Alışageldiği üzere Soda Sanayii A.Ş. bu teşviklerden "ihracat" tahhüdünü yerine getirmesi yararlanabilecektir. Her iki yatırım da 5 yıllık kredisiz toplam 10 milyon 400 bin dolarlık dışarıya vadi yapılmıştır.

Mersin'deki Soda Fabrikası'nda DESK'e bağlı Petkim-İş Sen-

Soda işçileri Petkim yönetiminin uzlaşmazlığından geçiren derin çöküşler

SODA olayının içyüzü

Son raundun teslim bilançosu

dikası ile işveren arasındaki görüşmeler 1977 yılında başlamış, başlıca iki temel anlaşmazlık ortaya çıkmıştır. Soda işvereni bu görüşmeler sırasında ısrarla, Şişe Cam'ın diğer kuruluşlarının tümünde teknisyen, ustabaşı ve hatta bazı işyerlerinde de ustaların sendikası olduğunu öne sürmüş ve sendikalı olan teknisyenlerin kapsam dışında kalması gerektiğini savunmuştur. Bu dönemde, mühendis ve teknisyenlerin bir bölümü sendikasıdır. Büyük çoğunluk ise işverenin bu isteğine boyun eğmemiş ve sendikadan ayrılmamıştır.

İkinci konu ise, ücret sorunu. Sendika toplu sözleşme görüşmeleri başladığında, günlük ücretlere 100 liralık zam istemiş, ancak işveren 80 liranın üzerinde zam vermediğini söylemiştir. Ayrıca, gazetele verildiği ilanlarla da günlük 120 lira artış önerdiğini belirtmiş, ama görüşmelerde, toplu sözleşme süresinin 2,5 yıl olmasını istemesinde ki gerçek amacının yine 80 liralık zammın açıklanması olduğunu söylemiştir.

Bu iki temel noktada anlaşmaya varılamaması nedeniyle Petkim-İş Sendikası Soda Sanayii işvereni 8 Ağustos 1978 tarihinde grev başlatmıştır. Grev kararının hemen ardından sendikadan olan 21 mühendis ve teknisyen daha sendikaya kayıtlarını yaptırmıştır. Bu arada, Bakanlar Kurulu kararı ile soda ithaline yeniden izin verilmiş, soda ithalinden milyonlar kazanarak bu olanağı tanımlaması için, Soda grevi adeta fırsat bulmuştur. Grevin başlamasıyla birlikte, işyerindeki aktif, bilinçli unsurların teminlenmesi için işverenin ayak oyunları da boy göstermeye başlamıştır. Ercevit hükümeti, önce 26 Aralık 1978 tarihinde önce 1 ay, sonra iki ay ertelemiştir. Erteleme kararının uygulanması için sendikaya verilen üç günlük sürenin sonunda yani 29 Aralık tarihinde, 81 işçi, 81 usta, 2'li çef ve 6'ya mühendis olan ve fabrikayı üretim için devreye alınmada önemli rolleri olan

24 Soda çalışanı işveren tarafından süresiz zorunlu iznili sayılmışlardır. 144 gün süren grev ertelenmiş, üretime geçilebilmesi için gerekli bakımı yapacak ve işgüvenliği koşullarının oluşturulmasını sağlayacak işçiler - büyük bir tesadüf eseri - bu zorunlu izniller arasındadır.

19 Şubat 1979 tarihinde üretime geçileceğini bildiren işveren bir genelge yayınlamış ve aynı gün 24 kağıtçı elemanın daha iş akitlerini feshetmiştir. 18'li usta, 4'ü işçi ve 2'li teknisyen olan ve işlerine son verilen bu ikinci 24 kişilik grupta da Petkim-İş Mersin Şube Başkanı, Sendika Şube Sekreteri, Yönetim Kurulu üyesi ve sendika işyeri temsilcisi bulunmaktadır.

Bu olayın ardından 21 Şubat 1978'de, greve katılmayan pendikar ve yönetici durumunda olan 14 mühendis, iş akitleri feshedilenlerin yeniden işe alınmalarını isteyerek, sorunun çözümüne ilişkin görüşlerini açıklayan bir bildiri yayınlamışlardır. Bildirilerinde, "bölücülük, işçi yöneticilik ve grev kırıcılığı yapmayı hiçbir zaman düşünmedik, düşünmüyoruz ve bu tür kavramları insanlık onuruna aykırı buluyor, böylece davranışlarımız içinde bulunduğumuz durumun temel nedeni olduğu insanca bundan böyle bu tür hareketlere itibar edilmemesini diliyoruz" diyen 14 mühendisten 12'sinin işine de ertesi gün son verilmiştir.

Soda işvereni, kaldığı münareye kılıf hazırlama kaygısıyla bir taraftan basın toplantıları yaparak, "direniş yapıyorlar, üretime geçemiyorlar" yolu açılmalarıyla bulunurken, bir taraftan da her birine 100 bin liranın üzerinde ödeme yaparak gazetelere sızdıran ilanlar vermiş ve "yasa dışı eylemlerinden ötürü bütün personelin hizmet akitlerini feshettiğini" ileri sürmüştür. Kamuya duyurmuştur. İlanlarda en az 17 bin lira ücret övüldüğü ancak sendikadan bunu kabul etmediği belirtilmektedir. Gerçekten de "bizi" işçilerin, "bizi değil" durumlarında aylık beş ücretlerinin

17 bin liraya ulaşabileceği saptanmıştır. Örneğin, işçinin her ay yeniden evlenmesi, her ay - kadın ise - çocuk doğurması, her ay kendisinin ya da bir yakınının ölmesi, her ay bir tabii afetin vuku bulması ve nihayet her aya bir dini bayramın denk gelmesi hallerinde, aylık ücretinin 17 bin liraya bulması işten bile değildir!

Gazetelere aktılan yazınlarca Brannın, bu konuda yeterli kamuoyu yaratmadığını gören işveren çareyi fabrikaya 250 kişilik yerleştirmekte bulmuştur. Soda fabrikasındaki grev nedeniyle milyonlarca liralık zarar uğradığını öne süren işvereni Şişe ve Cam Fabrikaları'ndaki 1978 yılı kârı 248 milyondur, 1977'ye göre Şişe Cam'ın kârında azalma değil, yüzde 39'luk artış sözkonusudur.

Bir yıl yaklaşan grev süresince kararlılıkla direnen Soda işçilerinin 21 Haziran günü Mersin'den bağlattıkları yarıyus ise Ankara'da anıtlarında, Gölbaşı'nda engellenmiştir. Soda işçileri adına üç kişiden oluşan bir grubun hükümet yetkilileriyle yaptığı görüşmelerin ardından Petkim-İş Sendikası da işvereni görüşmelerini son aşamaya vaktirmiş ve 17 Temmuz 1979'dan geçerli olmak üzere 2 yıl süreli toplu iş sözleşmesi imzalamıştır.

Bağittanan toplu iş sözleşmesine göre, günlük ücretlere 1978'de çalışanlar için 100 lira, üretime geçilmeden önceki 17 Temmuz'dan itibaren de 130 lira olmak üzere toplam 220 liralık artış sözkonusudur. Sosyal haklar bölümünde 5 maaş tutarında kıramıya, bir maaş tutarında ücretin peşin, 250 lira tutarında aylık alıe yansıması, 3 bin liralık yakacak yardımı ve 2.500 liralık tene kıramıya sözkonusu. Toplu Sözleşme'nin ekonomik yönünden pek par-

lak olmadığı bizzat Petkim-İş Sendikası yöneticilerince ifade edilmektedir. Bu, sendika yönetiminin sözü edilen "zafer" in ilk bölümüdür.

İkinci temel anlaşmazlık konularından olan kapsam sorunu da gerçekte sendikadan değil işverenden "zafer" ile sonuçlanmıştır. Tüm Şişe Cam Fabrikaları'nda ve Güney bölgesindeki diğer işletmelerde bugüne kadar görülmeyen örnek bir işçi, teknisyen, mühendis dayanışmasının Soda Sanayii'nde sergilenmesi işvereni ürktürmüştü ve bu dayanışmanın üzerine gitmeye zorlamıştı. Grev başladıktan sonra sendikaya giren 18 soda çalışanının, toplu sözleşme kapsamı dışında bırakılıp, bu ısrarlı çabaların seferberden alındığını göstermektedir.

Toplu sözleşme görüşmeler sırasında "kabul edilmeyen" işveren koşullarından biri de, grev sırasında işe alınan stajlı 250 kişilik fabrikadan çıkarılmaması. Üstelik, Petkim-İş Sendikası stajlı çalışanları bilinen bu faaliyetle ilgiliye alınmadan, 857 Soda işçisi stajlı toptan değil, 130'gen, 200'ar kişilik gruplar halinde ve farklı günlerde işe başlamalarını kabul etmiştir. Ankara'da demec vermek, bambaşka bir yetki, emek, eli kolu bağlatılan Soda işçilerinin de defektifler baskı ve baskı ortamına yatırımların engellenmesinde.

Mersin Soda Sanayii'nde işçilerin yarısından çoğu mülklerini vererek, işlerinden ayrılmışlardır. İhtifaklar 1414'den azımsanabilir. Stajın kıması, Petkim-İş Sendikası'nın, bir yolla mülklerinin insanca alınması Soda emekçilerine bu dönemde bedeldir. İşçilerin kaybedilmeyecektir. Stajın "ulaşılık" demeye dill veremeyenler gibi, çareyi "zafer" çoğaltarak almaya bulmak zorun-